

PARIS - TORROELLA - El gran Ter (2016)

Barcelona 14 de juliol del 2015

Vaig conèixer la Véronique i en Germain Ferrier a Barcelona el juny del 2015 en una subhasta d'art. Havíem lluitat per una escultura de Sant Sebastià que al final ells es van endur.

L'endemà els vaig trobar al Saló d'Antiquaris, la Véronique em va reconèixer i em va saludar amb una mà, subjectant un terrier blanc, impol·lut i retallat, amb l'altra. Vaig apropar-me i tots tres iniciàrem una animada conversa que va continuar mentre dinàvem en un restaurant al costat de les Drassanes.

–No tenim costum de comprar a Espanya, però aquesta és una peça per la qual tinc client. Bé, calia aprofitar uns dies fent turisme a Barcelona per pagar en metàl·lic i recollir-la –va confessar Ferrier amb despreocupació–. Els preus aquí són més elevats.

–Pensàvem que la crisi era més forta que a casa nostra, però hi ha molt poca oferta i el mercat secundari és raquític —va assegurar la seva dona.

–Be, no és un mercat transparent –vaig puntualitzar–. La majoria de transaccions es fan a través d'intermediaris i gairebé en secret dins d'una espiral deflacionista que no té aspecte d'acabar.

En Germain Ferrier era un home singular. Prim, d'estatura mitjana, d'ulls molt blaus, amb el bigoti i el masclet retallats d'una manera inversemblant, oferia un aspecte excèntric a mig camí entre un aristòcrata hongarès i un domador de lleons, que l'elegància de la seva dona, més gran que ell, feia passar per bo.

Es van oferir a visitar-me a Torroella de Montgrí en el viatge de tornada a París per conèixer la meva col·lecció d'escultures i es van interessar per una sèrie de quadres que havia pintat al delta del Ter durant les primaveres dels anys 2013 i 2014. La majoria sobre paratges de la Resclosa, on les aigües, retingudes per la presa, donen la imatge enganyosa d'un gran riu, que de fet ho seria si es respectessin els cabals mínims. D'aquí el títol, una mica irònic, que vaig donar al conjunt: el gran Ter.

Tots els quadres mesuraven 150x150 cm i els havia pintat per estudiar anomalies cromàtiques i altres aspectes del color. Eren quadres de fantasia, hereus dels Nabís i de Matisse, amb harmonies de colors no descriptius. Per aconseguir-ho havia fet els dibuixos amb llapis de colors pensats per a nens. Així havia fugit de la realitat i tota la resta era treball d'estudi. Dissert en total i una colla de dibuixos i quadres preparatoris.

La pregunta fou inevitable.

–I no exposeu mai a París?

La meua resposta també va ser l'habitual.

–No, molts dels meus clients són col·leccionistes francesos. Si ells ja venen, quina necessitat tinc jo d'anar-hi?

–I no li agradaria?

–Home, i tant que sí, però ja sabem com funcionen aquestes coses, a París com a tot arreu. Com que les galeries no poden viure dels clients, han de cobrar als artistes. Moltes viuen d'això.

–És cert, però no és pas l'única possibilitat. Hi ha alternatives. Aquesta sèrie funcionaria de perles en contrast amb una exposició de bronzes Art Decó que tinc programada a meitat de novembre. Tu et fas càrrec del transport i jo de la resta de despeses. Anem a mitges en les vendes.

–M'ho posa tan fàcil que no puc dir que no.

–Doncs vingui a veure l'espai i, si li agrada, que li agradarà, tracte fet.

Vaig pensar que tal com estaven les coses havia de fer aquesta exposició. Eren temps de comprar i no de vendre, però una oportunitat així no s'ofereix gaire sovint.

A la Galerie Germain Ferrier. 14 de setembre

Vaig agafar l'AVE a Vilafant i, un cop arribat a la Gare de Lyon, un taxi em va dur a la Rue Guisarde. Els Ferrier m'esperaven a la Brasserie de la Grille acompanyats de l'Axel, l'inseparable terrier West Highland.

Vàrem anar a la galeria de la qual s'ocupava la Nadia Lopes, una dona menuda i ben formada, proveïda d'un nas impertinent que apuntava al campanar i d'un somriure devastador, que es veia a gust amb la feina. Ens van presentar. Vaig preguntar-li si era d'origen andalús pel cognom i perquè es movia per les sales amb soltesa. Em va respondre que no tenia ni idea. Vaig pensar que si s'havia ofès, ho dissimulava molt bé. O que potser li havia agradat.

Havien tancat moltes galeries i antiquaris. La dels Ferrier aguantava. Bé, tampoc havien tancat totes i la combinació d'antiguitats i contemporani solia funcionar. A part de la gran sala d'exposicions temporals, que ara acollia una mostra de dragons de paper de WinWin molt ben presentada i visible de l'exterior, la botiga disposava d'altres espais; l'un, tres cops més gran que la sala d'exposicions, atresorava una barreja de mobles

i objectes que feien les delícies de qualsevol decorador. L'altre, més petit, al costat de l'entrada, equipat amb un bar dels anys 60, servia per a presentacions, concerts, xerrades, projeccions o simplement per fer tertúlia.

La sala gran tenia parets per a tota la meua sèrie. Vàrem consultar agendes i quan tornés a Torroella m'ocuparia del transport. El 14 de novembre era una bona data. La idea començava a engrescar-me.

Els Ferrier es van oposar que m'allotgés en un hotel i vaig compartir deu dies amb la parella i el terrier sense un moment de respir. En Germain em va presentar la seva germana Natalie, que es va mostrar disposada a acompanyar-me a tot arreu.

Al vespre vàrem anar a una inauguració. La mitjana d'edat dels assistents a l'acte s'acostava als vuitanta anys, amb les excepcions de rigor. Com en la majoria d'inauguracions, vaig passar una mala estona, perdut entre la vacuïtat, l'estupidesa, la pedanteria i la falsa alegria etílica de la majoria dels convidats que s'abraçaven, reien i gallejaven sense el menor sentit del ridícul. La directora va fer la presentació de l'artista, després van parlar un filòsof, un escriptor, un poeta, un polític i, per fi, el mateix pintor, que va agrair a tots l'honor de l'assistència i les immerescudes paraules que li havien dedicat.

La Natalie Ferrier no se separava del meu costat. Era educada i denotava una decidida voluntat d'agradar-me. A cada observació que jo feia, responia amb algun comentari il·lustrat per acabar dient que "sí, tens tota la raó". Per desgràcia no posseïa el menor encant. Maldestra, grassoneta, cabell curt i mal tallat, sense cintura i amb el coll pràcticament enganxat a l'espatlla, el seu aspecte físic no es corresponia amb el seu caràcter sensible i educat.

Dins la voràgine de presentacions i del bla, bla, bla insubstancial que caracteritza aquests actes, vaig conèixer la Catherine. Era una neboda dels Ferrier, del marit de la seva exdona per ser més exactes. Prima fins a l'exageració, alta i de moviments infantils, com si s'anés a trencar, amb els ulls blaus com dues llunes buides i una parla sense alteracions, encarnava el chic de les dones de París. Desinhibit per l'alcohol, no vaig poder-me estar de dir-li davant de tothom:

–Vous êtes réelment une femme très belle.

La mirada de la Natalie em va fulminar. Per acabar-ho d'arreglar vaig afegir, per treure importància a l'assumepte:

–Vous avez des très beaux yeux.

Sens dubte la Catherine estava acostumada als compliments. No pas la Natalie. Vaig trigar un quart d'hora per explicar-li què volia dir un compliment, un pirop per a un espanyol. Va ser en va, per ella allò havia estat simplement una grolleria. I tot d'una vaig intuir que hi havia una larvada hostilitat entre aquesta Catherine i les altres dones de la família i no entenia el perquè, perquè la neboda en qüestió era amable i encantadora.

La germana d'en Germain Ferrier tenia molt interès en la meua persona, això em feia sentir incòmode. El cap de setmana hi havia una crémaillère, com diuen els francesos per referir-se a la inauguració d'una casa. El poble era a uns dos-cents quilòmetres de París i la intenció era dormir allà i passar el cap de setmana al camp. La Natalie hi tenia una casa enorme que havia salvat d'un seu divorci i adquirit en una subhasta bancària. El casalot estava a mig restaurar i, un cop em va explicar la història, quedava clar que per a ella representava el repte de la seva vida i que buscava algú per compartir-lo. Als convidats ens varen repartir entre cases d'amics per passar la nit. A mi m'assignaren al casalot. Durant el viatge vaig demanar a la Nadia Peres de quedar-se amb nosaltres per no ser jo l'únic a dormir a casa la Natalie.

Així estava previst i quan va arribar l'hora de distribuir-nos, la Nadia va fer cara de circumstàncies i va pujar en un altre cotxe cap a una altra casa.

Així que em vaig trobar tot sol al mig del bosc en una baluerna que tenia almenys deu habitacions. La Natalie me les anava ensenyant.

–Aquesta és la meua. Avui dormiràs aquí.

–I tu, on dorms?

–Aquí, a la del costat. Si durant la nit vols alguna cosa, ja ho saps –va oferir mentre m'abraçava.

–Val, mol bé, si em trobo malament ja sé on ets –vaig dir per deixar les coses clares.

Vaig dormir profundament, ben estès sobre un llit enorme amb llençols blaus perfumats de lavanda; com un rei. L'endemà esmorzàrem a la cuina i el cap de setmana va acabar sense cap altre incident digne de menció.

Més tard la Nadia em va confessar que la Véronique Ferrier l'havia agafat per les espatlles, la va arrossegat al quarto de bany i li va dir:

–No saps el que ens ha costat que la filla i els nets de la Natalie anessin a dormir a casa d'una amiga perquè ella es pogués quedar sola amb tu, amb l'espanyol.

De tornada a París, en Ferrier em va demanar estar present a la galeria cada dia al voltant de les sis per presentar-me gent. Venien amics que es quedaven xerrant entre copa i copa de vi i tastets de formatge. Aquelles tertúlies feien entrar possibles clients dels quals la Nadia Peres s'ocupava amb reconeguda solvència.

Feia mig any de l'atemptat de la revista Charlie Hebdo i la conversa girava sovint al voltant del terrorisme.

La meua condició d'observador estranger em va permetre copsar que el país era víctima del que ells anomenen la malaise, un malestar degut a la por als canvis conseqüència de la globalització. Augmentava la sospita que un excés de tolerància i d'angelisme portava el país al suïcidi i que si no es reaccionava a temps, acabarien destruint una manera de viure a la qual ningú volia renunciar.

Un grapat de pensadors i filòsofs estaven abandonant el discurs d'ampli consens, d'allò del que es considerava políticament correcte, per situar-se en una posició de centre, crítica amb el pensament esquerrà fins ara dominant.

Molts cops vaig escoltar la distinció entre francesos de souche (d'arrel) i altres que no ho són. Com a reacció lògica, molts fills i nets d'emigrants reivindicaven el fet d'ésser tan francesos com els altres malgrat el nom, la religió o el color de la pell. I alguns es radicalitzaven passant a l'acció directa contra el sistema.

Aquells nois nascuts a França eren islamistes radicalitzats o radicals islamitzats? Ningú es posava d'acord al respecte i l'atemptat de Charlie Hebdo havia mobilitzat també un grapat d'identitaris que augmentaven les banderes del Front National. Això convenia al gihad perquè si el rebuig a l'estranger augmentava, també ho faria el nombre de musulmans radicalitzats dintre del país. L'amenaça de confrontació civil sempre estava present.

La immensa majoria de la gent amb qui parlava sentien enveja envers l'economia alemanya, tot i considerant que a França es vivia millor, i estaven preocupats per la globalització i l'atur. Els emigrants magrebins pagaven els plats trencats.

–Quan la meua assistenta em va dir: “Madame, je ne suis pas Charlie”, la vaig posar de potetes al carrer. Com podia tenir a casa una persona que pensés així? –ens va explicar una amiga dels Ferrier amb arrogància.

–Jo tampoc soc Charlie –vaig manifestar–. La senyora va replicar malhumorada:

– Vol dir que està d'acord que s'assassinin innocents?

–De cap de les maneres, vull dir que la seva assistenta no podia estar d'acord que uns ninotaires fessin mofa, amprats per una constitució laica, d'allò que ella considerava un dels pilars de la seva vida. I jo penso com ella, perquè jo hagués respectat les seves creences. No es pot obligar als altres que pensin com un mateix.

–A nosaltres, els europeus, ens agrada reconèixer-nos dins els ulls dels nostres avantpassats i a ells no. L'islam prohibeix la imatge. És un xoc de civilitzacions. Per què hem d'acollir refugiats? Que ho faci la Merkel si vol mà d'obra barata, aquí no ens fan falta –va dir un dels amics d'en Germain.

–Ells no s'integraran mai i amb el temps ens superaran en nombre. Quan expressem la nostra opinió, ens acusen d'islamofòbia, i això em rebenta, perquè tinc tot el dret a expressar el que penso, el mateix que tenen ells a viure aquí segons la seva cultura i les seves creences –declarava un altre.

–El problema s'acabaria suprimint les ajudes universitàries als estrangers, subvencionant solament el primer fill i concedint els drets socials als emigrants al cap d'uns quants anys de residència—opinava una senyora benpensant.

Una cosa era allò políticament correcte, que ningú s'atrevia a contradir, i una altra eren les opinions expressades en petit comitè. Si els cercles cultes de París pensaven d'aquesta manera, què no devien pensar al Midi conservador i a les empobrides regions de l'est que veien tancar indústries un dia darrere l'altre?

En aquest ambient, la gent es preguntava per què el país era un dels objectius preferents de l'Estat Islàmic. A part d'un passat colonial injust que ningú tenia el valor de reconèixer i de la presència militar a l'Àfrica i dels bombardejos a Síria, calia buscar la raó en el fet que França representa els valors de la llibertat i de la democràcia, tot allò que l'islam radical odia.

Però, el fet de convertir el laïcisme en una mena de religió d'Estat, menyspreant les cultures que creuen en la transcendència i relegant-les al rang de cultures de segona, havia, al meu entendre, enverinat la situació.

Torroella de Montgrí, 14 d'octubre

Havia tornat a Torroella per disposar l'emalatge i el transport dels quadres quan em va sorprendre un WhatsApp inesperat de la Catherine. Em demanava ajut. Feia cosa d'un any que havia signat una paga i senyal per un apartament que no havia estat segregat de la resta de la finca i ara els tràmits es complicaven. Ella estava molt nerviosa.

Va baixar de París, ens vàrem trobar a Cadaqués i la vaig ajudar tot el que vaig poder. El perill era que cada part segregada devia disposar d'un pàrking i l'agència n'havia acumulat uns quants, de manera que si el venedor no aguantava i malvenia tota la propietat, l'agència podia comprar-la i fer el gran negoci exclouent-la a ella. Al final el propietari va aguantar i mesos després es va signar l'escriptura de compra.

L'endemà, la Catherine va tornar a París i no vaig saber-ne més. Conscient del rebuig que parlar-ne provocava a la família Ferrier, no vaig ni tan sols mencionar el tema. Allò va ser el pitjor que podia haver fet perquè quan ella ho va explicar, la Véronique i la Natalie ho van interpretar com una traïció per part meua. Com una mentida per omissió, van dir.

–Una mentida per omissió és quan es té una aventura i no se li explica a la parella, però això no té res a veure

—deia jo mentre elles es mantenien en la seva actitud irreductible.

Em va quedar clar que les coses havien canviat. A partir d'ara no seria ben rebut a casa dels Ferrier. Vaig començar a penedir-me d'haver acceptat l'exposició. En Germain intentava apagar el foc però les dones es mostraven ferotgement tossudes.

Què havia passat entre la Catherine i la família Ferrier en un temps llunyà per provocar aquest distanciament i aquesta rancúnia tan visceral, disfressada sota una màscara glacial de cortesia?

El que quedava d'octubre i la primera setmana de novembre els WhatsApp i les trucades amb els Ferrier van estar plenes de violència verbal i malentesos. Vaig mirar hotels a internet, vaig considerar anul·lar l'exposició, en fi, vaig estudiar totes les possibilitats. La idea de l'exposició em seguia seduïnt, però en aquelles circumstàncies la meva incomoditat augmentava cada dia que passava. No sabia què fer.

Vaig tornar a preguntar a la Nadia per WhatsApp si sabia quin era el motiu d'aquella actitud tan visceral. Em va repetir que ho ignorava.

Era en un carreró sense sortida. Vaig trucar a la Nadia.

—No entenc el que ha passat,estic a punt d'anul·lar l'exposició.

—Au, va, no siguis ximplet. Fa un mes que t'estic esperant. Ara no aniràs a deixar-me tirada, mon chaton.

Vaig comprar el bitllet per anar a París i el transportista em va recollir els quadres per guardar-los al seu magatzem fins a rebre instruccions, que en principi eren les de dur-los a París dos dies abans de la inauguració. Jo vaig agafar el tren el 12 de novembre per calibrar els ànims abans de cometre un disbarat.

París, 12 de novembre

En Germain Ferrier m'esperava a la galeria. Em va explicar que es trobava en una posició difícil amb la seva dona i la seva germana per culpa de la meua "aventura" a Cadaqués. Em va assegurar que entenia "el meu comportament", però que no podia dormir a casa seva.

No valia la pena tornar a explicar que no havia passat res. L'exposició de WinWin ja estava desmuntada i una esplèndida col·lecció de figures Art Decó ocupava l'espai d'exposicions temporals. Tan sols faltaven els meus quadres dels quals el catàleg no feia ni tan sols menció. Malgrat tot, em va dir que els esperava i preguntà quan arribarien. "Demà o passat", li vaig assegurar.

París, 14 de novembre

La Nadia no acabava de despertar-se. "Deu minuts més, chéri, si us plau", repetia mecànicament mentre m'abraçava incapaç d'obrir els ulls. Els cabells rossos ondulats li queien per l'esquena, una esquena perfecta com ella mateixa, una dona tendra, sol·lícita i confortable. Ara jo m'estava a casa seva i tenia ganes de qualsevol cosa menys de fer aquella exposició, però els quadres ja devien estar de camí. Nervíós, vaig encendre la tele i el cor em va començar a batre amb força. Trasmalsat pel que anava veient, vaig aixecar la veu perquè la Nadia em pogués sentir des del quarto de bany:

—Mira què diuen, parlen d'un atemptat.

—Deuen fer referència al de Charlie Hebdo.

—Que no, que no, que això va passar ahir vespre a París.

—Què dius ara!

—Parlen del Bataclan. Han disparat sobre la gent i també a les terrasses d'algunes brasseries. Sembla que hi ha molts morts.

La Nadia ja era al meu costat, s'havia cobert amb una bata. No podíem apartar la vista dels informatius. Asseguts a la vora del llit, ens agafàvem de la mà.

Sortien cadàvers estesos al carrer coberts amb mantes i vídeos del Bataclan. S'escoltaven sirenes, explosions, crits, i les primeres declaracions de Cazeneuve i d'Hollande, primer ministre i president de la República respectivament.

—És el bistrot on érem el dia que vas arribar —va observar la Nadia amb un nus a la gola.

Vaig agafar el telèfon per trucar al meu transportista. No contestava. Vaig insistir sense obtenir resposta. Al cap de dos minuts va sonar el timbre. Era ell qui trucava.

—Santi, on ets?

—Arribant a Lió. Per què? Què passa?

—No te n'has assabentat?

—No, què passa?

—Que hi ha hagut un atemptat a París. Gira cua i torna a casa. Pot ser que tanquin fronteres, però tu tranquil, reula que ja passarem comptes.

—Entesos —respongué l'altre lacònicament.

Els propers dies tothom es va enganxar als informatius, els carrers romanien estranyament buits, una aclaparadora sensació de desemparament s'havia estès per tota la ciutat. El país estava en estat de xoc, i

trigaria a sortir-ne. L'Estat Islàmic reivindicava la matança. François Hollande declarava solemnement que França havia entrat en guerra. Els gihadistes havien colpit la capital del Segle de les Llums, de l'Enciclopèdia, de les llibertats i de la tolerància. Tot allò que odiaven, tot allò que volien destruir.

El cap de setmana no circulava ni un ànima. La Nadia i jo tampoc vàrem posar els peus al carrer, ni dilluns ni dimarts, perquè la galeria va estar tancada tota la setmana. Vaig comprar bitllet per dimecres. Ella va insistir a acompanyar-me a la Gare de Lyon. Malgrat el que asseguraven a la televisió sobre un desplegament militar extraordinari als llocs estratègics, tan sols vàrem veure una parella de policies amb les armes a la mà. Era evident que el Govern no disposava de mitjans per complir el que prometien.

La sola diferència és que ara no deixaven accedir a l'andana si no duïes el bitllet. Ens vàrem abraçar molt fort just al límit de la barrera i vaig notar que ella s'estremia, com si un llampec li travessés el cos de cap a peus per dins de la jaqueta folrada. Es va desenganxar amb determinació sense deixar de tremolar i dient amb la veu ofegada:

–No m'agraden els adeus i no vull prolongar aquest tràngol.

Va girar cua i es va dirigir a la sortida. Mentre es perdia entre la gent en la distància, vaig sentir el pes de la buidor que tornava i que ho feia per quedar-se. Jo també vaig notar que l'ànim m'abandonava. Davant meu es desplegava una dilatada i estèril soledat que aquesta dona havia sabut trencar. "I ara què?", em vaig preguntar mentre col·locava la maleta al seu lloc.

Al cap d'unes hores de viatge el comboi es va aturar. Es va fer un silenci ominós. El mantell de la por va planejar sobre els passatgers durant vint minuts que es van fer eterns, mentre esperàvem l'esclat d'un explosiu que fes volar el vagó. Un cop el tren va arrancar, els altaveus informaren que un passatger havia fumat al lavabo i allò havia disparat l'alarma. "Maleïts fumadors", vaig pensar.

Aquesta és la història falsa d'uns quadres fets a Torroella que van estar a punt, quasi a punt, d'arribar a París. Diuen que l'art és llarg i la vida és breu. És cert, però tots dos tenen en comú el poder de confrontar-nos amb la nostra abismal ignorància, on els dubtes i la por sempre hi tindran cabuda.